

วิถีชีวิตของกลุ่มชนชาวไทยกุยกับการแสดงพระนางโพสพ

ในวันหวัวบุญเบิกฟ้า อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

THE LIFESTYLE OF THE THAI KUY COMMUNITY WITH THE PERFORMING OF PHRA NANG BOSOB IN WAN VAU BOON BERKFA, PRANG KU DISTRICT, SI SA KET PROVINCE

ยโสธรา ศิริภาพระภากร¹ พระสำเริง อินทยุง (โกวิท)² สุริยา คลังฤทธิ์³

Yasothara Siripaphapagon¹, Samreng Intayung², Suriya Klangrit³

สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าโยธาประสิทธิ์ จังหวัดสุรินทร์¹⁻³

The Dhamma Practice Center, Wat Payothaprasit, Surin Province

E-Mail: Ton_Samroeng@hotmail.com

ได้รับบทความ: 10 ตุลาคม 2561; แก้ไขบทความ: 31 ตุลาคม 2561; ตอรับตีพิมพ์: 23 พฤศจิกายน 2561

Received: October 10, 2018; Revised: October 31, 2018; Accepted: November 23, 2018

บทคัดย่อ

ประเพณีหวัวบุญเบิกฟ้า เป็นประเพณีการร่วมตัวของกลุ่มชนชาวไทยกุย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ จัดในพื้นที่ปราสาทปรางค์กู่ ตำบลกู่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยตั้งชื่อว่า ประเพณี"หวัวบุญเบิกฟ้า มหัทศจรยเดือนสาม สืบสานประเพณีกุยศรีสะเกษ" โดยมีชนเผ่ากุยใน จังหวัดศรีสะเกษ เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก เป็นประเพณีโบราณสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นของชนกลุ่ม นี้ที่ได้ถือและปฏิบัติกันมายาวนาน การแสดงวิถีชีวิตของกลุ่มชนชาวไทยกุยกับการแสดงพระนาง โพสพในวันหวัวบุญเบิกฟ้า อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ถือเป็นงานประเพณีประจำปีที่สำคัญ ของชาวไทยกุย งานประเพณีหวัวบุญเบิกฟ้า เป็นประเพณีการบวงสรวง เทพเจ้า สถานที่เชื่อว่า ประทับอยู่ในองค์ปราสาทปรางค์ ถือว่าเป็นดินแดนศาสนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สร้างมา ตั้งแต่สมัย อาณาจักรขอมโบราณ ประเพณีนี้ได้จัดการแสดงเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ความเป็นมา ความเชื่อ และพิธีกรรม ตลอดถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การอิงอาศัยของกลุ่มชนชาวไทยกุย ประเพณีหวัวบุญ เบิกฟ้า เป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่มาก จัดในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ประเพณีนี้ได้บอกถึงคุณค่า ทางด้านคติชน ที่เกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ พิธีกรรม ที่ตนมีต่อ สิ่งเหนือธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และ กลุ่มชนชาวไทยกุยด้วยที่ถูกถ่ายทอดผ่านงานประเพณีหวัวบุญเบิกฟ้าของชาวไทยกุย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

คำสำคัญ: การแสดงวิถีชีวิต,พระนางโพสพ,ประเพณีหวัวบุญเบิกฟ้า,ชาวไทยกุย,จังหวัดศรีสะเกษ

มนุษย์ที่เกิดมามีการอยู่ร่วมกัน อาศัยกัน พึ่งพากัน เป็นระบบโครงสร้างที่เรียกว่าสังคม การก่อกำเนิดกลุ่มก้อนของชุมชน เป็นเพียงปลื้กย่อยๆ ของกลุ่มเผ่า ที่อาจมีภาษา จารีต ความเชื่อ และพิธีกรรมที่เป็นลักษณะเดียวกัน หรือ อาจเป็นการถ่ายทอดตามสายเลือดด้วยทางหนึ่ง ด้วยระบบนี้เองทำให้เกิดกลุ่มชนชุมชนที่แตกต่างกันออกไป แต่เมื่อมีการไปมาหาสู่ คบค้าสมาคม ได้มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมทางภาษา ธรรมเนียม ความเชื่อ และพิธีกรรมบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน ในที่นี้หมายถึง ความเชื่อของกลุ่มชนแถบนี้ที่มีความเชื่อต่ออำนาจ วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ เทพเจ้า เป็นต้น ในพื้นที่แถบนี้มีกลุ่มชนที่ต่างภาษา เช่น ภาษาลาว ภาษาเขมร ภาษาญาย กวย เยอ ได้มาอาศัยอยู่ ในพื้นที่เดียวกันได้อย่างสงบสุข และต่างก็มีความเชื่อในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างเดียวกัน นั่นคือองค์

ปราสาทปรารค์กู เป็นปราสาททีสร้างด้วยหิน และศิลาแลง มีฐานทีปูด้วยหินขนาดใหญ่มีความสูง 5 ชั้น ด้านบนฐานนัน ประกอบด้วย ปราสาท 3 หลัง หันหน้าไปด้านทิศตะวันออก เป็นปราสาททีกลุ่มชนชาวไทยกูย ได้มาจัดพิธีกรรมเซ่นไหว้บวงสรวง ตามประเพณีหวับุญเบิกฟ้าประจำปี และด้วยเหตุนี้เองปราสาทปรารค์กูจึงเป็นจุดยุทธศาสตร์พื้นที่สำคัญ ในด้านสังคมความเป็นอยู่ ประเพณีของกลุ่มชนชาวไทยกูย วัฒนธรรมการแต่งกายและวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งความเชื่อและพิธีกรรมประจำปีทีสำคัญทั้งการแสดงวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนชาวไทยกูย แลบอำเภอปรารค์กู จังหวัดสุรินทร์ เพื่อศึกษาเรียนรู้และร่วมกันสืบสานวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมหวับุญเบิกฟ้าของกลุ่มชนชาวไทยกูย ทั้งการแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทีเป็นคุณค่าทางการศึกษาด้านชาติพันธุ์ ความเป็นอยู่ของชนกลุ่มนี้ ได้อย่างชัดเจน ทีแสดงถึงอัตลักษณ์ของชนกลุ่มนี้

ปราสาทปรารค์กูดินแดนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทยกูย

ปราสาทปรารค์กู ภาษากูย เรียกว่า “เถียด เซาะโก” ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ลักษณะเป็นปราสาท 3 หลัง หันหน้าไปทิศตะวันออก สร้างเป็นแนวเรียงหน้ากระดานจากทิศใต้ไปทิศเหนือ ตั้งอยู่บนฐานทีสร้างด้วยหินศิลาแลงทั้งหมดนับชั้นได้ 5 ชั้น สูงชันไปฐานองค์ปราสาท อีก 3 ชั้น ปราสาท สร้างด้วยอิฐมอญขนาดใหญ่ ปราสาทปรารค์กู เป็นศาสนสถานที่ได้รับอิทธิพลศิลปะเขมร ตั้งอยู่บริเวณบ้านกู ตำบลกู อำเภอปรารค์กู โดยอยู่ห่างจากตัวอำเภอปรารค์กูประมาณ 5 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัด ศรีสะเกษ ประมาณ 65 กิโลเมตร และกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานเป็นพื้นที่ประมาณ 12 ไร่ 2 งาน 39 ตารางวา (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 99 ตอนที่ 155 วันที่ 21 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2525) อายุสมัย ในการสร้างราวพุทธศตวรรษที 17 เป็นศาสนสถานปัจจุบัน (กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานตามประกาศราชกิจจานุเบกษา, 2478) ได้ลงสำรวจพื้นที่ของกลุ่มชนชาวไทยกูย ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่า ปัจจุบันพื้นที่นี้เป็นศาสนสถานที่สำคัญของชนกลุ่มชาวไทยกูยและเป็นพื้นที่สำคัญในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของพื้นที่นี้ อาทิ จัดการเทศน์ประจำปีวันสำคัญ จัดปฏิบัติธรรม จัดทำบุญในเทศกาลต่างๆ เป็นพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ของเด็กเยาวชน ทั้งระดับมหาวิทยาลัย ทั้งยังเป็นพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรม หวับุญเบิกฟ้าประจำปีด้วย

ประเพณีหวับุญเบิกฟ้า อำเภอปรารค์กู จังหวัดศรีสะเกษ

ประเพณีหวับุญเบิกฟ้า เป็นประเพณีการร่วมตัวของกลุ่มชนชาวไทยกูย อำเภอปรารค์กู จังหวัดศรีสะเกษ จัดในพื้นที่ปราสาทปรารค์กู ตำบลกู อำเภอปรารค์กู จังหวัดศรีสะเกษ โดยตั้งชื่อว่าประเพณี"หวับุญเบิกฟ้า มหัทศจรย์เดือนสาม สืบสานประเพณีกูยศรีสะเกษ" โดยมีชนเผ่ากูยในจังหวัดศรีสะเกษ เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก เป็นประเพณีโบราณสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นของชนกลุ่มนี้ทีได้ถือและปฏิบัติกันมายาวนาน

ประเพณีหว่านบุญเบิกฟ้าของชาวไทยภูเขาเป็นประเพณี บวงสรวง บูชา เซ่นไหว้อำนาจเหนือธรรมชาติและเทพบริบาล ที่เชื่อว่า สามารถประทานความอุดมสมบูรณ์ ในการเกษตรได้ ภายในงานประเพณีมีกิจกรรมที่สำคัญประกอบด้วย ขบวนแห่เครื่องเซ่นไหว้ มีการแต่งชุดผ้าไหมชนเผ่ากวย พิธีบวงสรวงเซ่นไหว้บรรพบุรุษกวย ณ ปราสาทปรางค์กู๋ การแสดงรำบูชาเทพชุด "ปรางค์ธาดุนางขาว" พิธีสู่ขวัญข้าวด้วยภาษากวย หมอลำกวย ส่วนในภาคค่ำ เป็นการแสดงแสงสีเสียง ปรางค์กู๋สู่อารยธรรมชนเผ่ากวย กวย ส่วย ศรีสะเกษ ในชุดละครอิงประวัติศาสตร์ ประเพณีหว่านบุญเบิกฟ้าโดยนักแสดงร่วม 200 ชีวิต

ภาพที่ 1 การแสดงวิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาผ่านการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ

พิธีแห่เครื่องเซ่นไหว้ปราสาท

ชุดการรำ บวงสรวง

ชุดรำถวายอัปสร

ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ตามความเชื่อของชนชาวกวย ได้กล่าวถึงปรากฏการณ์มหัศจรรย์เกิดขึ้น 3 อย่าง คือ กบไม่มีปาก นกไม่มีทวาร มะขามป้อมจะหวาน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นเหตุที่มหัศจรรย์ จึงได้จัดพิธีกรรมหว่านบุญเบิกฟ้าเพื่อความเป็นมงคล มี 4 อย่าง คือ จัดพิธีสู่ขวัญข้าว หาบปุ๋ยคอกใส่ทุ่งนา ทำบุญบ้าน และหาบกระบุงข้าวเปลือกไปวัด เป็นการเตรียมพร้อมที่จะลงมือทำการเกษตรให้ทันต่อฤดูกาลและเพื่อแสดงความกตัญญูต่อผืนนาและสิ่งแวดล้อมดินฟ้าอากาศตลอดจนเทพเจ้าต่างๆ ที่เชื่อว่าเป็นผู้บันดาลฝน และธัญญาหาร อาทิ แถน (เทวดา) และพระแม่โพสพ เทพนารีแห่งข้าว ซึ่งชาวกวยจะให้ความเคารพ นับถือ และบูชามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้

ในการจัดการสืบสานประเพณี “หว่านบุญเบิกฟ้า” จัดในวัน ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3” ของทุกปี ในการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรมประเพณี หว่านบุญเบิกฟ้าของชาวไทยภูเขา มีการจัดฐานการเรียนรู้ทางด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา พิธีเซ่นไหว้ ศิลปะ การแต่งกาย และละครอิงประวัติศาสตร์ ดังนี้

1. ฐานการเรียนรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา สินค้า OTOP ผ้าไหมลายปราสาทปรางค์กู๋ เป็นนวัตกรรมภูมิปัญญาการทักทอผ้าไหมสู่รูปลักษณะลวดลายต่างๆ

2. ขบวนพิธีแห่เครื่องบูชาเซ่นไหว้และชุดรำปรางค์ธาดุนางขาวถือเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญ

3. การแสดงศิลปวัฒนธรรมพิธีกรรมกล่อมกู่ถือเป็นพิธีกรรมสื่อสารกับวิญญาณของบรรพบุรุษชาวกูยโดยเชิญวิญญาณ บรรพบุรุษมาเข้าร่วมพิธี เพื่อการรักษาผู้ป่วย การทำนายพยากรณ์ และของ ความ คุ่ม ครอง ใน ครอบครัว ของ ผู้ เข้าร่วม ใน พิธีกรรม
4. การแสดงละครประวัติศาสตร์ชนชาวเผ่ากู่ย อาทิความเป็นมา ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ พิธีกรรม เป็นต้น

ภาพที่ 2 พระนางโพสพ กับความเชื่อ และพิธีกรรม สู่ศิลปะการแสดงประเพณีหัวบุญเบิกฟ้า

ชุดการแสดง พระนางโพสพ การแสดงวิถีชีวิตการทำนาของชาวกูย การนำผลผลิตมาบูชาปราสาท, 2561

คติชนวิทยา กับ คุณค่าทางเจตคติของชุมชน ชาวกูยที่วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความเชื่อ ที่มีต่อ พระนางโพสพ (เทพนารีแห่งข้าว) กับการนำข้าวที่ตนได้จากการเกษตรมาเพื่อบูชาเพื่อความ เป็นมงคล และแสดงออกซึ่งความกตัญญู กตเวทิต่อสิ่งที่ตนได้ใช้กิน ถือเป็นอัตลักษณ์ที่แสดงถึง ความผูกพัน กับ ข้าว (พระนางโพสพ) ปราสาทปรางค์กู่ (สถานที่ศักดิ์สิทธิ์) และธรรมชาติ เป็นระบบ คติชนของชนชาวกูยนี้มาก

แม่โพสพ (goddess of rice) เทพธิดาประจำข้าว, เจ้าแม่แห่งข้าว หรือ เทวดารักษาข้าว" แม่โพสพ" ตาม (สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน) แปลว่า เป็น "เทวดาประจำพืชพันธุ์ ธัญญาหารทั้งปวง" มวลมนุษยชาติเชื่อถือ และกราบไหว้บูชามาตั้งแต่ครั้งโบราณ บูชาเพื่อความอุดม สมบูรณ์ของพืชพันธุ์ ที่เพาะปลูกตามฤดูกาล โดยจะทำพิธีบูชาแม่โพสพ ด้วยอาหาร มี ข้าวปากหม้อ กล้วย อ้อย เป็นต้น กล่าวกันว่า แม่โพสพเป็นสตรีเพศ ร่างกายงดงาม แต่งกายด้วยผ้าผ่อนแพรพรรณสมัยโบราณห่มสไบเฉียง นุ่งผ้าจีบชายกรอมลงมาถึงปลายหน้าแข้ง ทรงเครื่องฉนิมพิมพาภรณ์ ตระการตา ไฉ้มยาวสลวยประป่า มีกระจิงกรอบหน้า คล้ายมงกุฎ และจอนหูกอนชดช้อย มือข้าง หนึ่งชูรวงข้าว

คนสมัยโบราณ นับถือพระนางโพสพมากมักกราบไหว้ท่าน ก่อนการรับประทานอาหาร คำแรก จะสั่งสอนลูกหลาน ในเรื่องต้องสำรวมกิริยามารยาทระหว่างทานข้าว คุณค่าของข้าวทุกเมล็ด อย่าให้มีข้าวหกตกหล่น แม้ข้าวเหลือกันจาน ก็ต้องกินให้หมดห้ามเททิ้ง แม้ข้าวเหลือก็สามารถทำเป็นข้าวตากเพื่อทำเป็นอาหารอย่างอื่นได้ ข้าวเป็นของปลูกยาก ต้องลำบากเป็นแรมปีกว่าจะได้มา ต้องยกมือไหว้เพื่อแสดงความกตัญญูรู้บุญคุณข้าว จึงต้องขอบคุณ เหล่าชาวนา เมื่อแรกทำนา จนกระทั่งถึงเวลาไถคราด เก็บเกี่ยวรวงข้าวด้วยเคียวเหล็ก ก็จะต้องประกอบพิธีเซ่นบูชาแม่โพสพ ตระเตรียมเครื่องสังเวยบูชาแม่โพสพให้ครบถ้วน พร้อมทั้งกล่าวคำขวัญเป็นถ้อยคำไพเราะ อ่อนหวานแม่โพสพให้คุ้มครองรักษาต้นข้าว ขอให้ปีนี้จึงทำนาได้ผล ไม่ว่าจะเป็นนาหว่าน นาดำ ดังนั้นชาวอุยจึงเคารพบูชา ข้าว ถือว่าเป็นสิ่งพิเศษที่ตนได้รับ เชื่อว่าพระแม่โพสพเป็นสตรีผู้งดงาม มีรูปกายดังเทพธิดา เป็นต้น

สรุป

การแสดงวิถีชีวิตของกลุ่มชนชาวไทยอุยกับการแสดงพระนางโพสพในวันหว่านบุญเบิกฟ้า อำเภอลำปางค์ ฦ จังหวัดศรีสะเกษ ถือเป็งานประเพณีประจำปีที่สำคัญของชาวไทยอุย อำเภอลำปางค์ ฦ จังหวัดศรีสะเกษ งานประเพณีหว่านบุญเบิกฟ้า เป็ประเพณี บวงสรวง เทพเจ้า ที่เชื่อว่าประทับอยู่ในองค์ปราสาทปรางค์ ถือว่าเป็นดินแดนศาสนสถานที่สำคัญที่ศักดิ์สิทธิ์สร้างมา ตั้งแต่สมัยอาณาจักรขอมโบราณ ประเพณีนี้ได้จัดการแสดงเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ความเป็นมา ความเชื่อ และพิธีกรรมตลอดถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การอิงอาศัยของกลุ่มชนชาวไทยอุย ประเพณีหว่านบุญเบิกฟ้า เป็ประเพณีที่ยิ่งใหญ่มาก จัด ในวัน ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ประเพณีนี้ได้บอกถึงคุณค่า ทางด้านคติชน ที่เกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ พิธีกรรม ที่ตนมีต่อ สิ่งเหนือธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และกลุ่มชนชาวไทยอุย ด้วย ที่ถูกถ่ายทอดผ่านงานประเพณีหว่านบุญเบิกฟ้า ของชาวไทยอุย อำเภอลำปางค์ ฦ จังหวัดศรีสะเกษ ประจำปีทุกปี

เอกสารอ้างอิง

ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม . (2525). ออนไลน์. แหล่งที่มา :

<http://mahatep.myreadyweb.com/>. สืบค้นเมื่อ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๕.

ข้อมูลที่ได้มาจากการเขียนงานนี้ได้มาจากการลง การลงพื้นที่ การเข้าร่วมกิจกรรม พิธีกรรม และสัมภาษณ์โดยรวม แล้วนำมาวิเคราะห์ตามประเด็น เพื่อการนำเสนอ ให้เป็นที่รู้จัก ถึงงานประเพณีหว่านบุญเบิกฟ้า ของชาวไทยอุย ประเพณีนี้มีความโดดเด่นมาก แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักของกลุ่มอื่นๆ และยังไม่ปรากฏเป็นเอกสารทางวิชาการ หรือได้ถูกนำเสนอให้เป็นที่รู้จักแก่คนวงกว้างเท่าที่ควร ดังนั้นข้อมูลนี้จึงน่าที่จะเป็น ประเด็นสำคัญ และจุด

ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ทั้งการศึกษาเป็นแหล่งเรียน ในมิติด้านอื่นๆ อีกมากมาย, 25
มกราคม 2561.

